

BAUDŽIAMOJO KODEKSO ĮTAKA ASMENS ŪKINĖS VEIKLOS LAISVEI IR INICIATYVAI: BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS NORMŲ TURINIO IR TAIKYMO EFEKTYVUMO ANALIZĖ (2004)

Rėmėjai: Atviros Lietuvos fondas

Tyrėjų grupė: A.Čaikovskis, A.Čepas, I.Gavelytė, G.Ivoška, I.Mačernytė-Panomariovienė, D.Soloveičikas

MOKSLO DARBŲ
SAVADAS
1992 - 2006

Tyrimas buvo atliktas siekiant nustatyti, ar Lietuvos teisės sistema yra pakankamai aiškiai apibrėžianti verslininko atsakomybę už neteisėtas veikas, kita vertus, ar įstatymai nėra tiek neaiškūs, kad gali būti piktnaudžiaujama juos taikant, įvertinti ar galiojančiu Lietuvos Respublikos baudžiamuoju kodeksu yra tinkamai suderinti efektyvios viešųjų lūkesčių apsaugos interesas bei asmens ūkinės veiklos laisvės protingo varžymo interesai.

Tyrimo išvadose konstatuojama, kad asmens ūkinės veiklos laisvės varžymo politika Lietuvoje nuo 1990 m. keitėsi įvairiomis kryptimis: iš pradžių verslo organizavimo formų pasirinkimo galimybė buvo gana griežtai reglamentuota, užkrauta apskaitos tvarkymo reikalavimų ir mokesčių našta, tačiau 2001 m. priėmus naująjį Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą, 2004 m. pakeitus Mokesčių administravimo įstatymą, šių veiknių įtaka tapo labiau subalansuota. Požiūris į asmens ūkinės veiklos laisvę pasikeitė ir baudžiamajoje teisėje. Naujuoju Baudžiamuoju kodeksu įstatymų leidėjas siekia labiau kontroliuoti fizinio asmens verslo forma pasirinkto juridinio asmens veiklą, kartu įspėja verslininkus, kad juridinio asmens gebėjimas išvengti baudžiamosios atsakomybės priklauso nuo tinkamo juridinio asmens veiklos organizavimo ne vien išorėje, bet ir viduje.

Baudžiamajame kodekse yra vartojama nemažai kitų teisės šakų sąvokų. Tai yra neišvengiama, kadangi Baudžiamasis kodeksas yra kompleksinis teisės aktas, skirtas apsaugoti įvairius teisinius gėrius ir užtikrinti įvairių socialinių santykių, reguliuojamų kitomis teisės šakomis, stabilumą, tačiau pastebėtina, kad neretais atvejais viena ar kita sąvoka Baudžiamajame kodekse vartojama kiek kita logine prasme nei tos teisės šakos aktuose, iš kurios sąvoka yra atėjusi. Vienais atvejais tas loginis skirtumas yra pateisinamas specifine Baudžiamajo kodekso paskirtimi, kitais atvejais tas skirtumas sukelia neaiškumą įstatymo leidėjo ketinimo įgyvendinimo efektyvumu.

Nusikalstamų veikų sudėtyse esantys vertinamieji požymiai, viena vertus, leidžia lanksčiau taikyti baudžiamąjį įstatymą, atsizvelgiant į ekonominius kaltininko motyvus ir padėtį, kita vertus, jų naudojimas gali būti prielaida piktnaudžiauti baudžiamajo įstatymo taikymu, todėl svarbu, kad teismų praktika būtų formuojami vertinamųjų požymių kriterijai ir jie būtų įgyvendinami įstatymuose. Tai leistų apriboti galimybę piktnaudžiauti įstatymu ir tinkamai diferencijuoti atsakomybę.

Bausmių, numatytų už nusikalstamas veikas ekonomikai ir verslo tvarkai bei finansų sistemai, apžvalga leidžia daryti išvadą, kad verslininkas iš esmės gali būti tikras, jog už jo padarytą neteisėtą veiką laisvės atėmimo bausmės taikymo rizika yra minimali: daugelio straiptisnių sankcijose numatytos alternatyvios bausmės, o laisvės atėmimo bausmės maksimumas vidutiniškai yra dveji metai. Toks bausmės dydis suteikia galimybių taikyti bausmės vykdymo atidėjimą ir neatimti galimybės baudžiamąjį įstatymą pažeidusiam verslininkui tęsti verslą.